

BILDSPRÅK – BOKSTAVLIGT TALAT ALLTSÅ
ETT UNDERSÖKANDE ARBETE INOM SEMIOTIKEN

Examensarbete av Henrik Nilsson
Högskolan för Design och Konsthantverk 2008

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Summary	3
Förord	4
Bakgrund	5
Syfte och målgrupp	6
Avgränsningar	7
Utgångspunkter	8
Metod och genomförande	10
Informationsinsamling	10
Insamling av material	12
Organisering av material	13
Val av skyltar	14
Enkätundersökningar	15
Förskisser	16
Slutskisser	21
Analys av slutskisserna	25
Resultat	27
Slutsatser, diskussion och framtid	28
Litteraturlista	29
Bilagor	

Sammanfattning

Under examenskursen har jag studerat bilder som används istället för text. Många oväntade upptäckter och insikter dök upp längs vägen, vilket ibland medförde att jag ändrade fokus. Projektets process kom därför att bli ganska krokig.

Från början var jag inne på att skapa språk som bygger på bilder. Tanken var att möjliggöra internationell kommunikation och kommunikation med personer med talhandikapp. Jag tänkte "översätta" en text till bilder, som en skiss på ett sådant språk. Ganska snart upptäckte jag att den typen av språk redan existerar, i många olika tappningar. Jag gjorde därför "översättningen" i form av enskilda symboler, istället för utkast till språksystem.

Huvudsyftet var emellertid detsamma genom hela projektet; att studera vad, och hur pass exakt man kan uttrycka sig med bilder. Jag har samarbetat mycket med Ellika Henrikson som under tiden för det här arbetet har skrivit sin c-uppsats i lingvistik (språkvetenskap) om samma ämne.

Det slutade med att jag "översatte" åtta informationstexter på skyltar i det offentliga rummet, till bilder. Jag testade fortlöpande mina bilders begriplighet på personer i min närhet. Jag genomförde även undersökningar med barn, med ungdomar med långsam läs-och-skrivinlärning, samt med personer som aldrig varit i Sverige.

Resultatet blev åtta skyltar vars bilder ersätter den text som tidigare stod på skylten.

Rapporten har skrivits parallellt med de olika arbetsmomenten.

Summary

During the BA Thesis, I have been studying pictures that replace text. Several unexpected discoveries and insights struck me along the way. Thereby, the process was a bit messy.

At first, I intended to create drafts for picture-based languages. By doing this, I intended to enable communication over the national boundaries and communication with disabled people. My plan was to “translate” a text into pictures, as a draft for the picture-language.

Soon enough, I discovered that this kind of language already exist, in numerous versions. After discovering this, I made the “translation” out of single symbols instead of drafts for languages.

The main purpose was, however, the same throughout the project: the investigation of what can be expressed through pictures, and just how specific and accurate an expression can be produced through pictures. I collaborated a lot with Ellika Henrikson who, during the time of this thesis, wrote an intermediate-level essay in linguistics.

Finally, I “translated” eight information texts from signs in public areas in Sweden, into pictures. I was continuously testing the comprehensibility of the symbols, showing them to people around me. I also made surveys among children, and youths with slow read-and-write-learning abilities, and with people who have never been to Sweden.

The outcome was eight signs whose symbols replace the previous text.

The following report documents the process, and the results acquired during these stages.

Keywords:

Semiotics, sign, symbol

Förord

Det här examensarbetet har varit en krokig väg, och slutresultatet är inte fullt så spektakulärt som jag först hade föreställt mig. Men samtidigt har det utan tvivel varit det mest intressanta jag har gjort under mina tre år på HDK. Ett stort tack till alla som har hjälpt mig under projektet! Tack till Staffan Holmberg på Pictogram, Johan Bjuvgård på SIS, Wern Palmius på Bliss, Christer Sundgren vid Södermalms stadsdel, Anna Hogner och Anna-Karin Wabäck på Markkontoret i Stockholm, Sven Thollin, Kristian Göransson och Thomas Nilsson på Systemtext, Lars Averyd och Göran Månsson på Storstockholms lokaltrafik. Tack till alla som har engagerat sig i mina symboler och svarat på mina enkäter. Tack till Ellika Henrikson som jag har jobbat mycket med. Tack till examinator Sofia Lodmark Wallner, opponent Josef Wideström och handledare Thorbjörn Magnusson.

Henrik Nilsson, Vällingby, mars 2008

Bakgrund

Jag var i Japan läsåret 2006 – 2007 och fascinerades där av de kinesiska tecken (kanji) som används i landet. Om kanji skulle användas över hela världen skulle alla kunna kommunicera med varandra, trots att talspråken skiljer sig åt. Problemet är att kanji tar väldigt lång tid, och är väldigt svårt att lära sig.

木	本	東	未	末
Träd	Bok	Öster	Inte än	Extrem

Men om man skulle skapa ett bildspråk som är lättare att lära sig då? Ett bildspråk borde kunna vara lättare att lära sig än till och med bokstäver. I projektets början skrev jag en plus-minuslista över de bildspråk jag utgick ifrån (sid. 8), och en kravlista på ett nytt språk (bil. 5). Men att göra ett helt språk var ett för stort projekt. Jag tänkte mig en ”översättning” av en text till det nya bildspråket, som ett utkast. Snart upptäckte jag *Bliss*, ett teckensystem som med ett hundratal relativt ikoniska grundtecken i olika kombinationer kan uttrycka allt. (Bliss’hemsidor 2008)

glad ♡↑	ledsen ♡↓	upprörd ♡↑↓	rädd ♡↓(?)	orolig ♡↑↓(?)	bra ♡+!	dålig ♡-!	fin, vacker ♡↑	rolig ♡↑○	tråkig ♡↓○
------------	--------------	----------------	---------------	------------------	------------	--------------	-------------------	--------------	---------------

Bliss skapades redan på 40-talet, men på 70-talet började systemet utvecklas till en kommunikationsmetod för personer med talhandikapp. (Bliss hemsidor 2008) Det finns ungefär 400 aktiva Blissare i Sverige idag. Detta är människor vars huvudkommunikation sker via Bliss. Då det finns text ovanför bilderna kan läskunniga kommunicera med någon som har en Blisskarta. (Palmius 2008)

När jag upptäckte Bliss kändes inte idén att skapa ett bildspråk så bra. En av grundtankarna med att skapa ett bildspråk var att använda den s.k. *dubbla artikulationen* (bil. 1), men Bliss visade att detta redan var gjort. Mitt språk skulle bli en kopia, vilket framstod som meningslöst. Det fanns redan många kopior (Pictobabbles och Signologys hemsidor 2008).

När jag hade lämnat tanken att skapa ett helt språk fokuserade jag på själva undersökningen. Jag gjorde en redovisning av undersökningen i form av en informativ hemsida (bil. 7). En formgiven redovisning av undersökning hörde dock inte till examenskursen; jag skulle göra en översättning från text till bild. Men jag hade släppt tanken på att skapa ett utkast till ett helt språk.

Istället för ett helt språk, gjorde jag därför ”översättningen” i form av enskilda bilder.

Syfte och målgrupp

Idag uttrycks ofta information med text, bl.a. varningstexter. Bilder har dock kvalitéer som text inte har. Jag ville ersätta informationstext genom att skapa informativa, lättbegripliga bilder. Målgruppen varierade beroende på kontext. Det var viktigt att så många som möjligt förstod budskapet, oavsett nationalitet och ålder. Därför måste målgruppen bli alla som ser informationen. Det är en väldigt stor målgrupp, men nödvändig.

En annan typ av målgrupp var de företag/organisationer / kommuner etc. som informerar med skyltar.

Avgränsningar

Det finns många exempel där bilder skulle kunna ersätta informativ text, på produkter och i instruktionsböcker till exempel. Avgränsningen blev informationsskyltar i det offentliga rummet i Sverige. Med informationsskyltar menar jag skyltar som ger allmän information om området runt skylten, inte vägskyltar eller affischer. En ytterligare avgränsning blev "otillräckliga skyltar" (se sid. 13). Detta är skyltar där det finns en bild tillsammans med en förklarande text. Vägskyltar valdes bort då de regleras av FN:s konvention om vägmärken och signaler.

Fokus skulle ligga på skyltens bild. Ramen omkring bilden och andra formmässiga aspekter som enhetlighet i skyltfamilj skulle inte behandlas.

Utgångspunkter

Min första utgångspunkt var de kinesiska tecknen (kanji). Dessa bygger på att man sätter ihop beståndsdelar (radikaler) till tecknen. Detta hade varit enkelt och logiskt om de olika radikalerna alltid betydde samma sak. Så är dock inte fallet. De är i närmast total avsaknad av logik. Visst kan man hitta på logik; böcker görs ju av träd t.ex. Vissa av radikalerna har förlorat sin ursprungliga ikoniska funktion, vilket ytterligare försvårar inlärningsprocessen. Fyrkanten bakom trädet i tecknet för ”öster” betyder ”sol” t.ex.

木	本	東	未	末
Träd	Bok	Öster	Inte än	Extrem

Den andra utgångspunkten var ett system kallat Pictogram, som bygger på att en bild representerar ett ord (Holmberg 2008).

Den tredje utgångspunkten var ett liknande system, utvecklat av konstnären Xu Bing (Xu Bings hemsida 2008).

Han ser att klockan är 07:40 och tänker att han måste skynda sig till flyget.

Den fjärde utgångspunkten var det jag läste under researchfasen, med särskilt fokus på "Teckenlära" av Bertil Malmberg (1973), "World without words" av Michael Evamy (2003), Grices kommunikationsmaximer samt färgregler (sid. 11).

Den sjätte utgångspunkten var de bilder som redan fanns på de ursprungliga skyltarna, och bilder från andra skyltar, bilder på produkter etc.

Metod och genomförande

I det här avsnittet går jag igenom min arbetsprocess. Min metod var att börja med informationsinsamling och utifrån den insamlade informationen göra "översättningen" från text till bild. Den tidplan jag satte upp för mig själv i projektets början (bil. 3) fungerade inte. I den tidplanen ägnades bara två veckor åt research, men jag behövde mer. I mitten av projektet skrev jag därför en ny tidplan (bil. 4), och den fungerade bra.

Informationsinsamling

Jag ägnade projektets början åt informationsinsamling. Jag läste böcker som handlade om semiotik och jag letade på internet.

Semiotik (av grekiska semeion: tecken) är läran som studerar tecken eller teckensystem. Det mest uppenbara, och också det konventionella, tillämpningsområdet är talat och skrivet språk, men till skillnad från semantiken, kan ett teckensystem här också uppfattas mycket brett och inkludera bilder, trafiksignaler, brottning, sjukdomssymtom etc. Disciplinen kallas även semiologi.

Den moderna semiotiken är en självständig disciplin som dels bygger på Peirces studier av förhållandet mellan olika tecken, dels på Saussures studier av teckens "sociala liv". Termen myntades dock redan av Locke i slutet av 1600-talet.

(Wikipedia om semiotik)

Terminologin var inte alltid densamma. Vissa böcker använde ordet "symbol" som vilken bild som helst under det att andra böcker använde "symbol" som en arbiträr konvention (rött snedstreck = förbud t.ex.). I den här rapporten använder jag ordet "bild" som samlingsord för alla bilder, "symbol" för arbiträra konventioner, "ikon" för en avbildning (ser bilden ut som ett träd så betyder bilden ett träd) samt "index" för en bild som tyder på något (är kopplet sträckt, tyder det på att någon håller i det t.ex.).

Av det jag läste var vissa saker bra att ha i bakhuvudet, och andra saker var användbara som riktlinjer. Grices kommunikationsmaximer (med särskilt fokus på kvantitet och sätt), och färgregler för skyltning kom att bli riktlinjerna.

Grices kommunikationsmaximer (fritt översatt, original i bilaga 2):

Kvalitetsmaximen: *Sanning*

- Säg inte det du tror är felaktigt.
- Säg inte något du saknar adekvata bevis för.

Kvantitetsmaximen: *Information*

- Gör ditt inlägg precis så informativt som det gällande syftet för informationsutväxlingen kräver.
- Gör inte inlägget mer informativt än nödvändigt.

Relationsmaximen: *Relevans*

- Var relevant.

Sättsmaximen: *Klarhet*

- Undvik oklarhet i uttrycket. ("undvik förvillelse")
- Undvik tvetydighet.
- Var koncis ("undvik långrandighet").
- Var välordnad.

(Wikipedia om Gricean maxims 2008)

Färgregler

Grön

Betydelse: Nödutrymning, nödutgång, första hjälpen
Information: Dörrar, utgångar, vägar, utrustning, lokaler

Gul

Betydelse: Varning
Information: Se upp, vidtag åtgärd, kontrollera

Röd

Betydelse: Förbud, larm vid fara, brandbekämpningsutrustning
Information: Farligt beteende, stopp, stäng, nödstoppdon, utrym, utmärkning, placering

Blå

Betydelse: Påbud
Information: Krav på åtgärd eller beteende, använd personlig skyddsutrustning

(PREs hemsida 2008)

Insamling av material

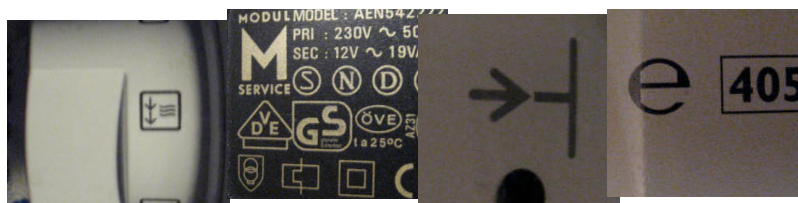
Jag samlade in material genom att fotografera bilder som används istället för text. Jag gick runt med kameran på stan, jag vände på alla produkter i kylskåpet och i badrumsskåpet och jag synade bilder på strömbrytare och fjärrkontroller.

Organisering av insamlat material

Jag och Ellika Henrikson sorterade materialet som jag samlat in.

"Frågetecken" (bilder som vi inte förstod)

"Otillräckliga" (bilder som krävde en förklarande text)

"Sammanhang" (bilder som vi förstod om vi såg dem i sammanhanget)

"Tillräckliga" (bilder som båda förstod)

Poängen med de här bilderna, ansåg vi, var att de ersatte text. Därför upplevde vi att de bilder som krävde en förklarande text inte fyllde sitt fulla syfte. Borde det inte gå att göra texten onödig med en till, eller med en bättre bild? Vi kom överens om att texten jag skulle översätta var en som kompletterade en "otillräcklig" bild på en informationsskylt.

Val av skyltar

Ellika Henrikson valde ut åtta "otillräckliga" skyltar och motiverade sina val (bil. 8). Därefter analyserade hon de "otillräckliga" bilderna utifrån Grices kommunikationsmaximer (sid. 11). Tanken var att dessa maximer, som används mycket inom lingvistik, kanske även skulle gå att applicera på bildkommunikation. Många av de "otillräckliga" bilderna uppfyllde inte maximerna. Jag blev nyfiken på varifrån de valda skyltarna kom, och gjorde lite efterforskning (bil. 9).

Texterna som skulle "översättas" till bilder var alltså "Alkoholförbud – gäller hela dygnet", "Hög avsats, fallrisk", "Får ej blockeras", "Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet", "Hund måste vara kopplad", "Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen träd", "På denna fastighet är affischering förbjuden" samt "Rastning av hundar förbjuden, kopplingstvång".

Enkätundersökningar

Vi testade de befintliga skyltarna genom en enkätundersökning. Den förklarande texten som fanns på skylten togs bort. Vi ville se om vi hade fel; kanske var inte bilderna otillräckliga, kanske förstod folk innebörden (bil. 10). Därefter gjorde jag nya bilder som bättre uppfyllde Grices kommunikationsmaximer (bil. 2). En ny, liknande undersökning var tänkt att visa om det har blivit någon förbättring, men denna undersökning är ännu (2008-03-25) inte genomförd. Dessa båda undersökningar är delar av Ellika Henriksons c-uppsats (ännu utan titel). De här undersökningarna föll utanför min tidplan. Jag gjorde därför en minienkät som jag skickade ut till vänner i och utanför Sverige (bil. 11).

När jag var klar med mina nya bilder genomförde jag två enkätundersökningar på Smedshagsskolan i Hässelby (bil. 12). Jag testade mina bilder på 12–14-åringar i en LSI-klass (långsam läs-och-skrivlinlärning) och på 6–7-åringar i en förskoleklass. Barn var inte målgruppen för alla bilderna, men tanken var att om barn förstår bilderna så borde även vuxna göra det; barn har generellt sett mindre referensramar än vuxna.

Efter enkätundersökningarna på skolan skickade jag ut de nya symbolerna i en ny minienkät. Jag håller i skrivande stund på med att sammanställa resultaten från denna (bil. 13).

Förskisser

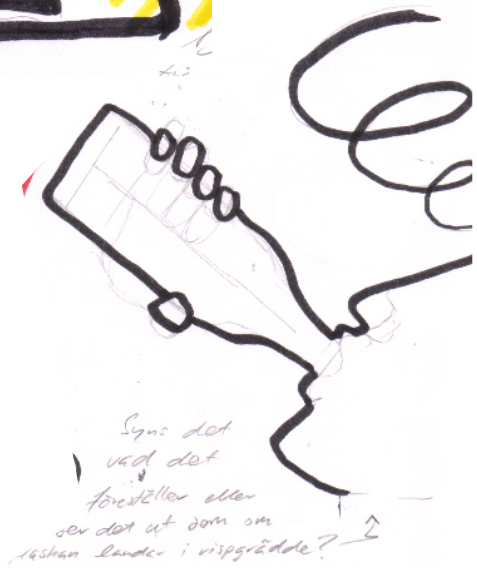
Jag skulle utgå ifrån Grices kommunikationsmaximer, med fokus på kvantitet och sätt (sid. 11), när jag formgav de nya bilderna. Formspråket skulle vara så enkelt och tydligt som möjligt, vilket var fallet på de flesta befintliga skyltar, och i alla olika bildspråk jag kommit i kontakt med (utom möjligen kanji).

Jag använde breda tuschpennor för att undvika detaljer, och började skissa de nya bilderna för hand.

Om man kände till innebörden var bilderna oftast tydliga. Jag visste hela tiden innebörden och jag visste dessutom hur jag hade tänkt vid varje streck. Jag betraktade därför mig själv som en dålig kritiker. Jag visade skisserna kontinuerligt för personer i min närhet, bl.a. för ett par i åttioårsåldern som levt hela sitt liv i en liten by i norra Jämtland. De jag visade skisserna för fick först gissa vad bilden betydde, och därefter berätta hur de förstod innebörden. Då målgruppen var "alla" tog jag åt mig av all kritik och förändrade symbolerna utifrån kritiken. Alla symboler förändrades, men det rörde sig oftast om marginella förändringar.

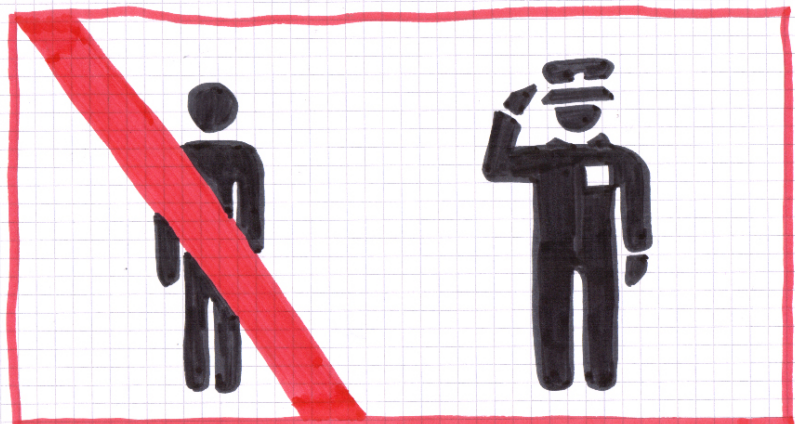
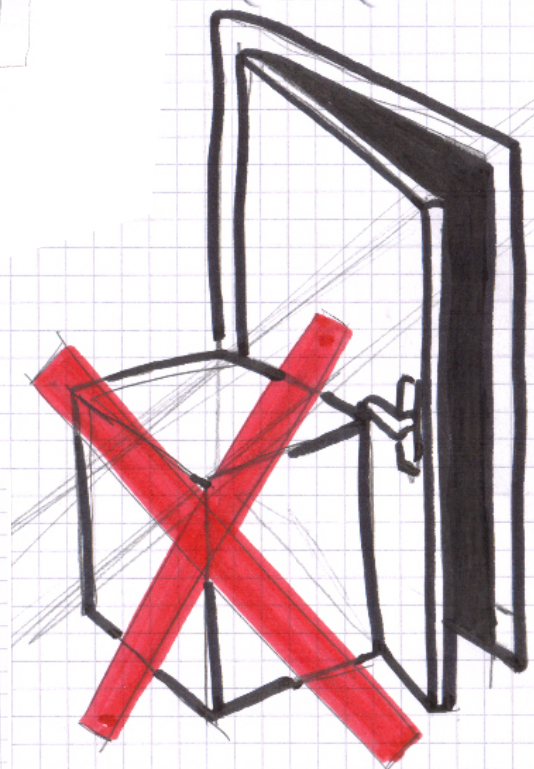
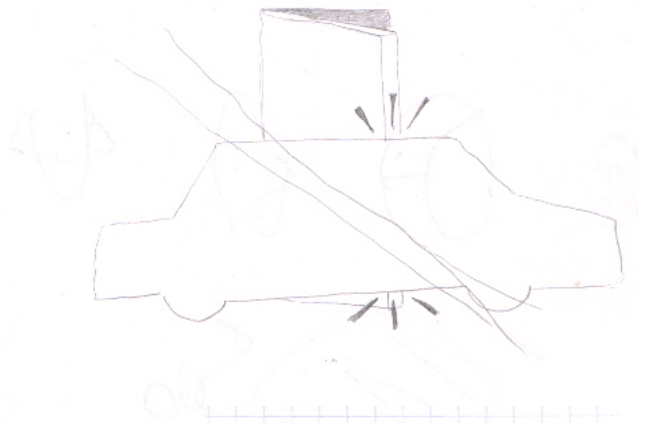
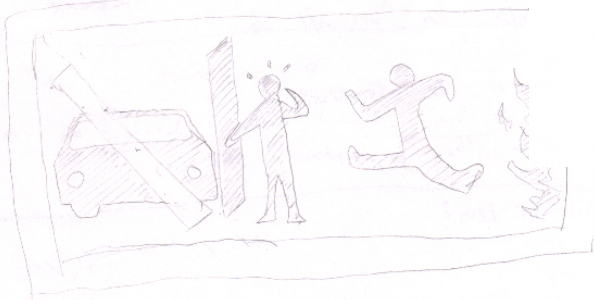
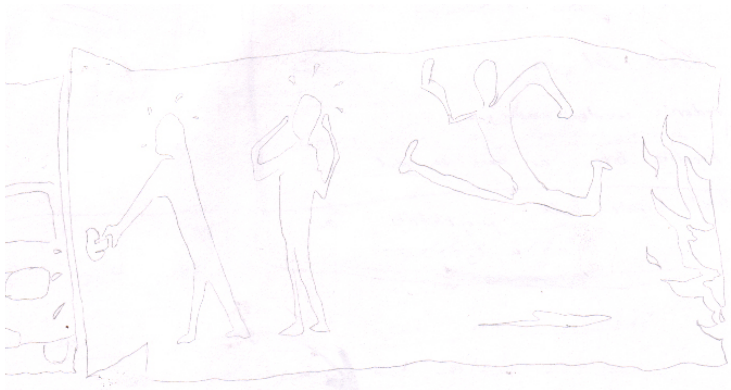
Skiss på "Kopplingstvång"

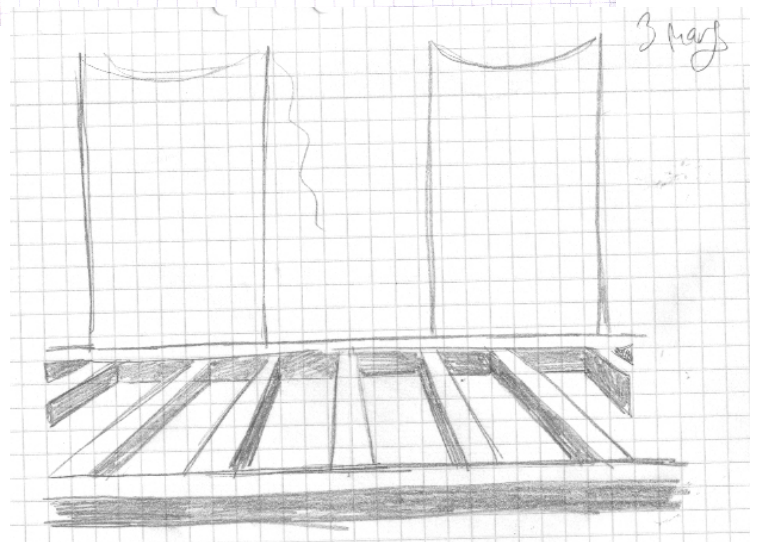
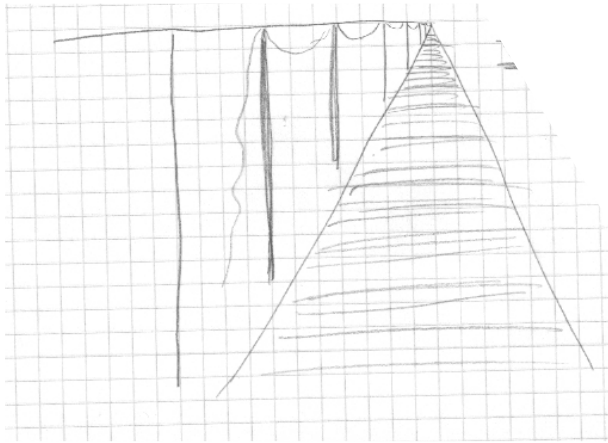
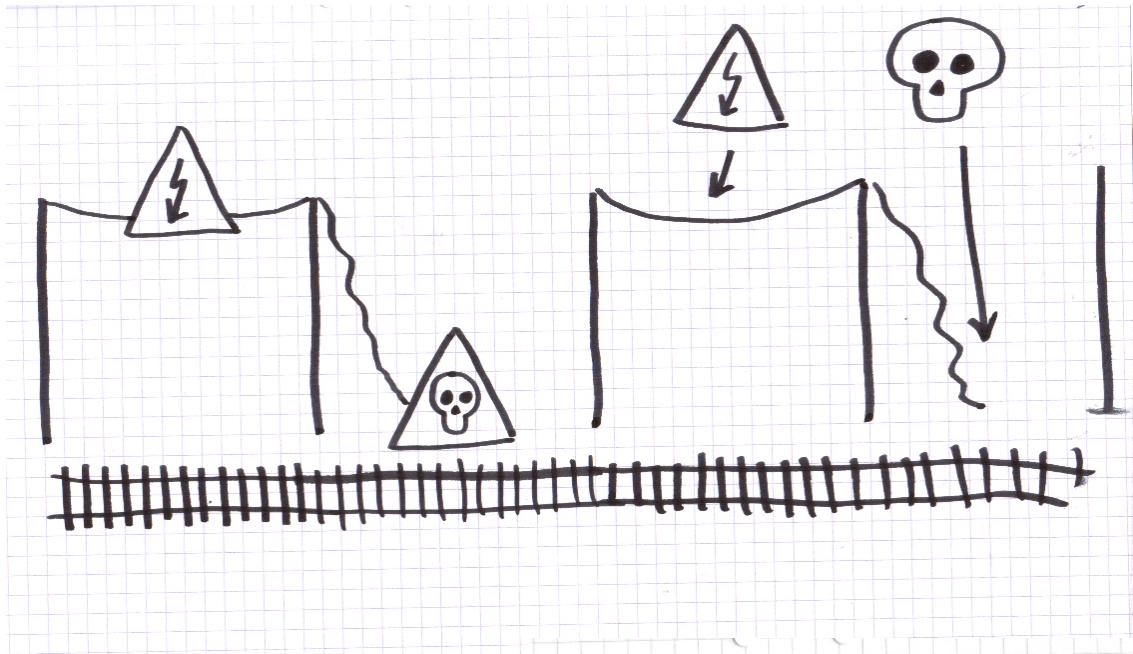

Skisser på "Fallrisk" och
"Alkoholförbud 22-07" resp.
"Alkoholförbud hela dygnet"

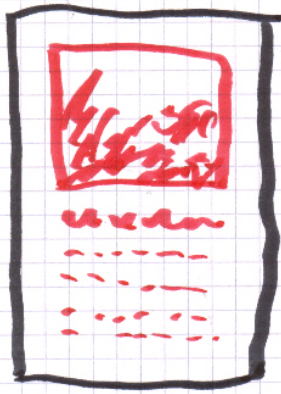

Skisser på "Får ej blockeras" och "Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet"

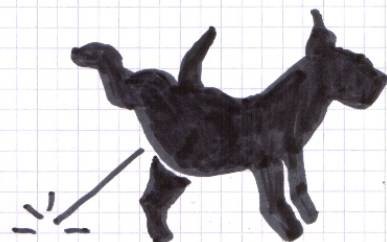
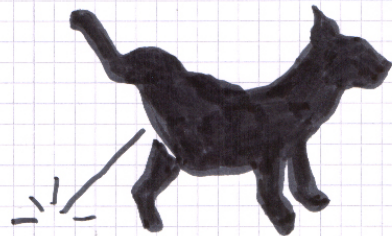
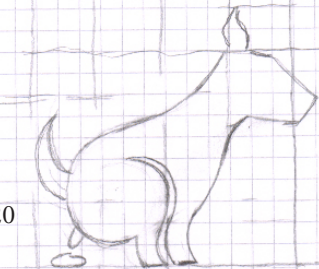
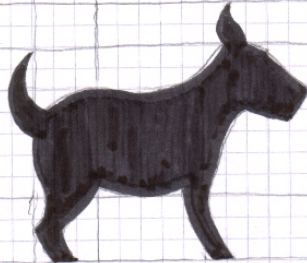
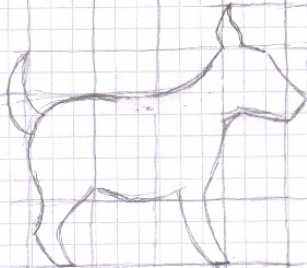
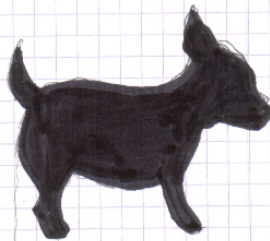

Skisser på "Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen tråd"

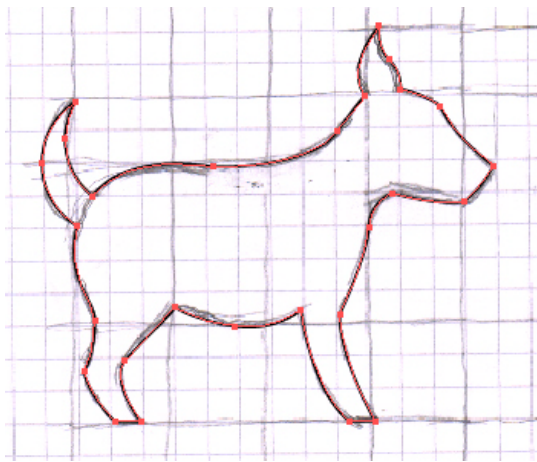
Skisser på "Affischeringsförbud" och "Rastningsförbud"

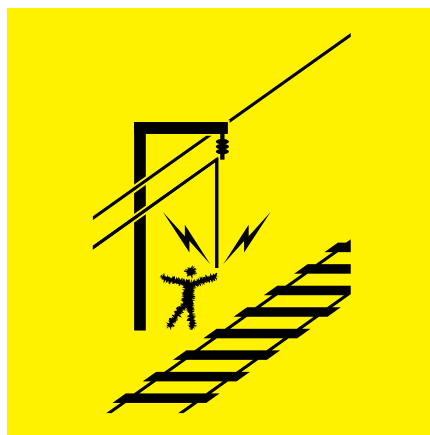
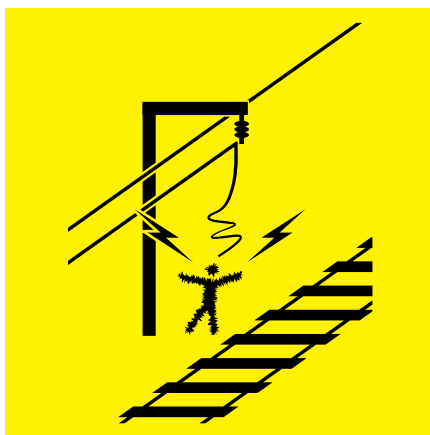
Gate-
bezel e
nota sat

Slutskisser

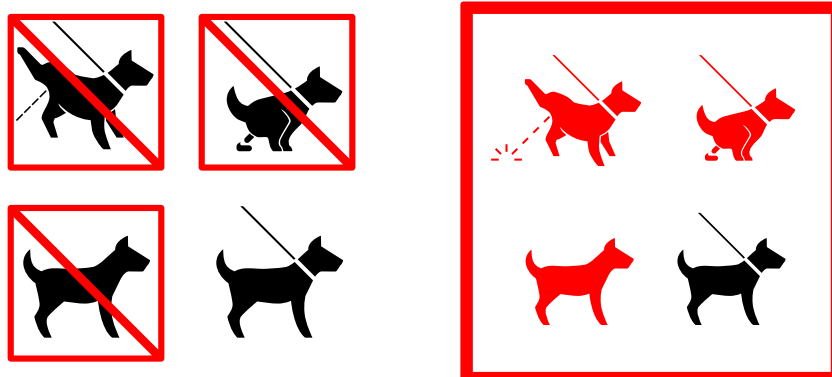
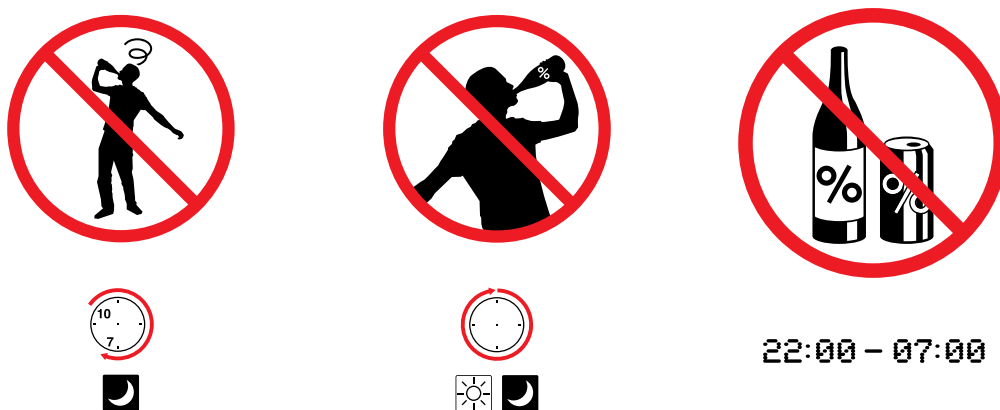
Slutskisserna gjordes i Illustrator. I vissa fall kalkerade jag mina handskisser, i andra fall tog jag fotografier och kalkerade av.

Jag bollade hela tiden med Ellika och människor i min närhet, och några detaljförändringar gjordes. Den nedfallande tråden lästes t.ex. som att gubben var yr.

Jag hade svårt att bestämma mig för vilken version av ”Alkoholförbud” som var bäst. Många hade missuppfattat den gällande skylten som ”Förbud mot nedskräpning”. Symbolen med flaskorna gick dessutom emot maximerna (sid. 11); förbudet gällde att *dricka* alkohol, inte att *inneha* eller att *transportera* alkohol. Ändå tyckte de flesta jag frågade att flaskorna med procenttecknet var den tydligaste bilden. Gubben i helfigur kanske var för liten, men på närbilden syntes knappt procenttecknet. Klockan var också svår. Om förbudet gäller 22 – 07, innebär det att det är ok att dricka öl kl. 13? Varför är det ok? Att skriva 22 – 07 var inte internationellt gångbart, men klockan och månen var onödigt invecklat. Snart bestämde jag mig för att helt slopa klockan om förbudet gäller hela dygnet. Om det inte står någon tidsangivelse så förutsätter man att förbudet alltid gäller.

Det röda snedstrecket är mer vedertaget än bara färgen röd när det gäller ”Förbud”. Men det röda strecket täckte särskilt den kissande hunden så att det blev svårt att se vad den gjorde. De här bilderna motsäger maximen ”stil”. Men å andra sidan är det just det att hunden bajsar och kissar som är förbjudet.

Alla versioner av de tveksamma bilderna var med i undersökningen som gjordes i Smedshagsskolan i Hässelby (bil. 12), och utifrån de svar jag fick därifrån beslutades vilka bilder som skulle vara med på den nya enkäten. Det var väldigt jämnt mellan de olika alkoholförbudsskyltarna, men jag valde den som hade högst snitt. Jag valde också att ta med klockan 22–07 som ett experiment (på ursprungsskylten står ”gäller hela dygnet” så egentligen borde jag inte haft med någon klocka på den här skylten). Många av barnen tolkade de röda hundarna som att det var tillåtet att rasta hunden, därför valde jag de röda strecken.

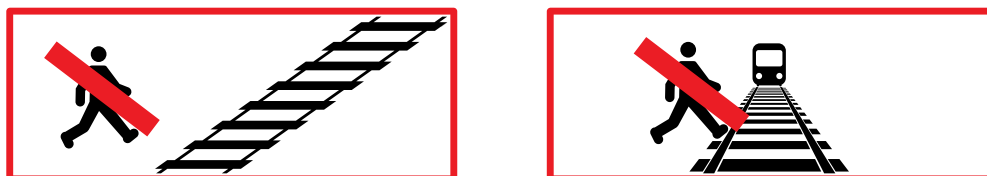
Ny minienkät

Utifrån (de ännu ofärdiga) resultaten från den nya enkäten (bil. 13) gjordes ytterligare några detaljförändringar.

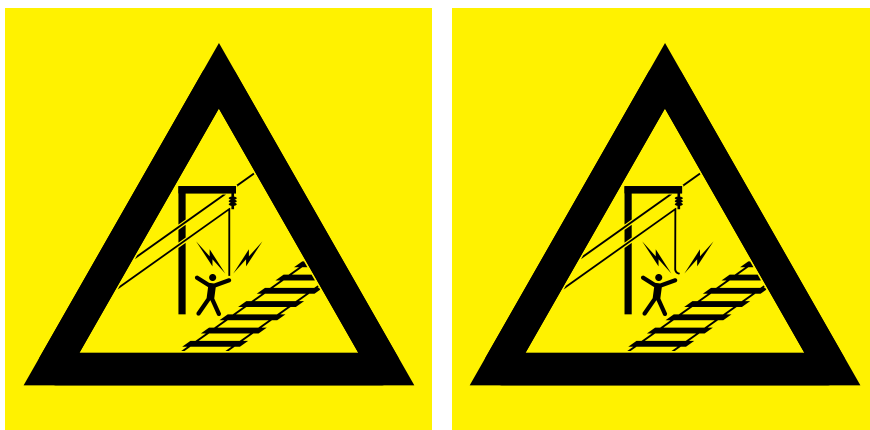
Strecken vid foten på skylt 2 verkade störa.

Spåret på skylt 4 lästes ofta som en trappa.

Den nedfallande tråden på skylt 6 lästes som en dörr, så jag gjorde en minimal förändring; tråden är aningen böjd vid gubbens hand.

Analys av slutskisserna

Slutskisserna ser idag ut enl. följande. För vidarebearbetning analyserades slutskisserna utifrån Grices maximer, designaspekter, färg samt vad som kommunicerar resp. inte kommunicerar.

Alkoholförbud

Grices maximer: Den nedre delen säger mer än vad som är nödvändigt.

Design: Figuren borde gå att förenkla än mer.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud. Ringen och strecket skulle dock kunna göras tjockare.

Kommunikation: De flesta förstår innebörden. Men man måste stå ganska nära, eller så måste bilden vara ganska stor.

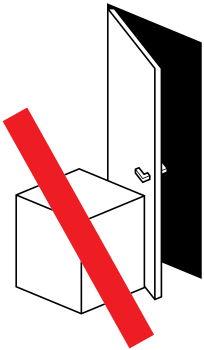
Hög avsats, fallrisk

Grices maximer: Avsatsen är inte så hög, fallet syns inte alls.

Design: De rundade hörnen tyder på att varningen inte gäller något jättefarligt. Det handlar inte om direkt livsfara. Alla tolkar emellertid inte triangeln som "varning".

Färg: Det gula och svarta tolkas inte alltid som "varning".

Kommunikation: De flesta vuxna förstår innebörden. Anledningen till att barn inte alltid förstår den beror oftast på att de inte förstår att det gäller en varning, de tror ofta att alla skyltar gäller förbud.

Får ej blockeras

Grices maximer: Det står varken något om dörren eller om lådan i texten. Det är dock i princip alltid dörrar som inte får blockeras, och lådan är en bild som är tänkt att betyda "vad som helst".

Design: Det röda strecket är inte 45 grader, vilket oftast är fallet i förbudssammanhang. Strecket skulle också kunna göras tjockare.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud.

Kommunikation: De flesta förstår innebörden. Vissa tolkar lådan som just en låda, och inte som "vad som helst".

Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet

Grices maximer: Den övre bilden är onödig i förhållande till texten. Anledningen till att den övre bilden innehåller en dörr är att den ursprungliga skylten satt på en grind.

Design: Figuren i uniform och tågrälsen är ganska detaljerade vilket kräver att man står nära, eller att bilden är stor. Det röda strecket är inte 45 grader.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud.

Kommunikation: De flesta vuxna förstår innebörden. Anledningen till att barn inte alltid förstår är oftast att de tolkar personer i uniform som poliser.

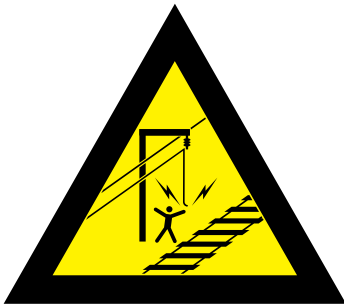
Hund måste vara kopplad

Grices maximer: På bilden står egentligen ”okopplad hund förbjuden”.

Design: Det är en särskild ras på bilden. Ytterligare stilisering skulle kunna innebära en mer allomfattande bild.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud. Ramen skulle kanske kunna göras tjockare.

Kommunikation: I princip alla förstår innebörden.

Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen tråd

Grices maximer: Bilden säger inte att ledningen är livsfarlig.

Design: De kantiga hörnen tyder på att varningen gäller något jättefarligt. Det handlar om direkt livsfara. Alla tolkar emellertid inte triangeln som ”varning”. Bilden är väldigt detaljerad vilket kräver stort format.

Färg: Det gula och svarta tolkas inte alltid som ”varning”.

Kommunikation: De flesta vuxna förstår innebörden, om de ser den i stort format och tittar ganska länge (runt fem – tio sekunder). Just det att tråden är nedfallen brukar vara det svåraste. Jag vet inte varför barn sällan förstår den, kanske barn inte känner till de strömförande ledningarna över spåret.

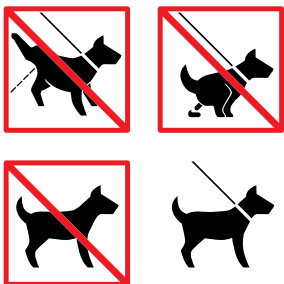
På denna fastighet är affisivering förbjuden

Grices maximer: Bilden säger inget om att förbudet endast gäller ”denna fastighet”.

Design: Det röda strecket och ringen skulle kunna vara tjockare.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud.

Kommunikation: I princip alla förstår innebörden ”affischeringsförbud”.

Rastning av hundar förbjuden, kopplingstvång.

Grices maximer: Skulle den här bilden gå att göra mindre burdus vore det bra. Jag vet dock inte hur. ”Rastning” gäller ju både ”kissa” och ”bajsa”. På bilden visas de kissande och bajsande hundarna med koppel vilket det inte står något om i texten, men som jag la till eftersom rastningsförbudet även gäller kopplade hundar.

Design: Det är en särskild ras på bilden. Ytterligare stilisering skulle kunna innebära en mer allomfattande bild. De röda strecken skulle kunna göras tjockare. Bilden är väl detaljerad.

Färg: Det röda strecket uppfattas verkligen som förbud.

Kommunikation: I princip alla förstår innebörden.

Resultat

Det konkreta resultatet av examensarbetet är skisser på redesign av bilder på åtta informationsskyltar. På motsvarande skyltar finns idag text. Mina versioner av bilderna kan i princip göra den texten onödig. För att kunna säga detta säkert måste dock fler tester göras. Resultaten från Ellika Henriksons nästa enkät och från den andra miniundersökningen, där mina versioner av skyltarna testas, kommer ge lite mer kött på benen. Bilderna skulle i de flesta fall behöva revideras på ett eller annat sätt. Mitt resultat just nu är ett delresultat.

Jag har lärt mig väldigt mycket. Jag har lärt mig om bilder som används istället för text, och om hur människor tolkar den här typen av bilder. Jag har även lärt mig mycket om koder och konventioner, om olika typer av standardisering och om symboler som jag utsätts för dagligen. Lärandet har fortskridit genom hela projektet vilket har inneburit att jag kan se onödigheter, och saker som saknas i dagens versioner av mina bilder. Jag kommer fortsätta utvecklingen av dagens bilder och jag hoppas på att kunna göra ännu bättre bilder i framtiden. Jag hoppas även att det här projektet gör att jag kan skapa tydliga bilder i andra sammanhang (menyer, instruktionsböcker, gränssnitt etc.). Jag har också lärt mig mycket om hur man får tag i information som jag inte visste existerade och om hur man får tag i rätt personer.

Slutsatser, diskussion och framtid

Jag borde ha känt till de bildspråk jag känner till nu innan jag skrev idéformuleringen till det här projektet. Redesignen av skyltarna skiljer sig mycket från min ursprungliga tanke, men jag tycker att de är ett helt okej resultat. Ämnet är fortfarande otroligt intressant och definitivt något jag kommer fortsätta med. Det är väldigt roligt att se de positiva resultaten från minienkäten och jag hoppas att resultaten från Ellikas enkät också kommer att vara positiva. Jag tycker att jag lyckats bra med att ersätta skyltarnas texter till bild, men ibland är det ändå inte till det bättre. Skylten "Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen tråd" fungerar bättre i originalversion. Min version får i bästa fall folk att förstå precis den texten, men det är mer effektivt att bara varna för högspänning i det sammanhanget. Detta gäller även skylten "Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet". På originalskylten visas ingenting om att det är okej för *behöriga* att beträda spårområdet, men huvudsaken är ändå att varna för att spårområdet är farligt. I allmänhet kan sägas att ju mer detaljerad en bild är, dess tydligare budskap kan den förmedla. Detaljrika bilder har dock en baksida i det att de ofta tar längre tid att tolka, och de kräver större plats. Skylten "Rastningsförbud" är i min version onödigt direkt, men jag har ännu inte kommit på något sätt att göra den mindre vulgär. "Alkoholförbud" är lite åt samma håll, men då nästan alla japaner tolkade bilden på flaskan och burken som "Nedskräpning förbjuden" måste jag ändå hävda att min bild är tydligare. "Affischering förbjuden" är i min tappning en skylt som i princip alla förstår. Men om det är förbjudet att sätta upp affischer, varför är det då tillåtet att sätta upp en stor skylt? Min bild är på den här skylten så detaljerad att skylten dessutom måste vara ganska stor. Borde inte det problemet gå att lösa på något annat sätt? Slutligen är jag övertygad om att mina versioner av "Hund måste vara kopplad", "Får ej blockeras" och "Hög avsats, fallrisk" är tydligare och bättre än originalen. Jag ser "Får ej blockeras" i olika tappningar i princip varje dag och alla är mindre tydliga än min version. På det stora hela känner jag mig nöjd med skyltarna. Det har varit väldigt roligt, jag har lärt mig mycket och jag hoppas att mina bilder kommer att kunna användas i framtiden.

Det optimala vore om någon av mina bilder till slut skulle komma att bli ISO-standard. Men det är en lång väg dit. Jag har skickat alla slutskisser till Systemtext som producerat några av originalskyltarna. I skrivande stund är mina bilder på en av Systemtexts fabriker och trycks på skyltar till examensutställningen. Jag ska även presentera mina versioner av "Alkoholförbud" för Stockholms kommun som ligger bakom originalversionen av skylten. Men om det skulle bli aktuellt att sälja en eller flera bilder så måste jag jobba vidare på dem. Bilderna måste anpassas till sammanhang, format och skyltfamilj. Även själva bilden skulle troligen behöva förändras. Justeringar i tjocklek och korrigerig av vinklar på förbudsstrecken skulle behövas. Ramverken skulle behöva anpassas till de övriga skyltarna i sortimentet. Material måste bestämmas. Jag är alltså inte framme än, men en bit på väg.

Litteraturlista

Böcker

Evamy, M. (2003). *World Without Words*. London: Laurence King Publishing

Malmberg, B. (1973). *Teckenlära*. Lund: Bokförlaget Aldus/Bonniers.

Intervjuer

Averyd, Lars. *Storstockholms lokaltrafik* (2008-03-04)

Bjuvgård, Johan. *SIS* (2008-03-03)

Hogner, Anna. *Markkontoret i Stockholm* (2008-03-04)

Månsson, Göran. *Storstockholms lokaltrafik* (2008-03-04)

Palmius, Bengt. *Bliss* (2008-03-05)

Sundgren, Christer. *Södermalms stadsdel* (2008-03-04)

Thollin, Sven. *Systemtext* (2008-03-10)

Wabäck, Anna-Karin. *Markkontoret i Stockholm* (2008-03-04)

E-post

Holmberg, Staffan *Pictogram* (2008-01-21)

Hemsidor

www.pictogram.se (2008-01-15)

www.xubing.com/index.php/site/projects/year/2007/book_from_the_ground (2008-01-23)

www.blissymbolics.us (2008-02-07)

www.sit.se

www.sit.se/net/Specialpedagogik/Methodmaterial/AKK+-+Alternativ+kommunikation/Grafisk+AKK/Bliss (2008-02-07)

www.pictobabble.com (2008-02-08)

www.signology.org (2008-02-08)

www.sv.wikipedia.org/wiki/Semiotik (2008-04-15)

www.en.wikipedia.org/wiki/Gricean_maxims (2008-02-23)

www.sv.wikipedia.org/wiki/Trafikskyltar

www.sv.wikipedia.org/wiki/ISO

www.sv.wikipedia.org/wiki/Lista_%C3%B6ver_ISO-standarder

www.sv.wikipedia.org/wiki/Tv%C3%A4ttsymboler

www.sartex.ch/ginetex_web/index.html

www.sv.wikipedia.org/wiki/Swedish_Standards_Institute

www.sv.wikipedia.org/wiki/CEN

www.sv.wikipedia.org/wiki/International_Electrotechnical_Commission

www.sv.wikipedia.org/wiki/SEK_Svensk_elstandard

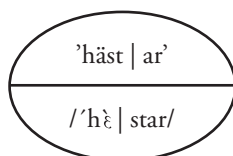
www.sv.wikipedia.org/wiki/CENELEC

www.e-handel.pre.se

Bilaga 1 *Dubbla artikulationen*

”

En viktig förutsättning för det språkliga tecknets funktion och samtidigt ett skydd emot risken för ljudsymbolik och mot de inskränkningar i tecknets användbarhet, som denna skulle medföra, är den s.k. *dubbla artikulationen*. Detta innebär att det minimala (osammansatta) tecknets båda halvor är delbara oberoende av varandra. Uttrycket /hæst/ i svenskan sönderfaller i fyra fonem, vart och ett utan egen betydelse men med uppgift att skilja tecknen från varandra (/hæst/ är något annat än /bæst/ eller /mæst/, ehuru där endast ett fonem är olika). Innehållet 'häst' är odelbart, i varje fall i mindre tecken. Tar vi som exempel det sammansatta tecknet *hästar*, blir analysen som följer

där vi ser, att indelningen i tecken – i det semantiska elementet 'häst' och det morfologiska '-ar' – inte svarar mot uttryckets indelning i stavelser och fonem (som båda är uttrycksenheter). Stavelserna /hɛ-/ och /-star/ är som sådana lika meningslösa som fonemen /h/, /ɛ/ osv.

Denna dubbla artikulation är för många moderna lingvister det mänskliga språkets särmerke. Den saknas i alla kända former av ”djurspråk”.

”

(Malmberg, Teckenlära 1973)

Den dubbla artikulationen innebär alltså att både delen 'häst' och delen 'ar' i ordet 'hästar' är betydelsebärande (artikulerade).

Bilaga 2 *Grices kommunikationsmaximer*

The philosopher Paul Grice proposed four conversational maxims that arise from the pragmatics of natural language. These maxims are:

Maxim of Quality: *Truth*

- Do not say what you believe to be false.
- Do not say that for which you lack adequate evidence.

Maxim of Quantity: *Information*

- Make your contribution as informative as is required for the current purposes of the exchange.
- Do not make your contribution more informative than is required.

Maxim of Relation: *Relevance*

- Be relevant.

Maxim of Manner: *Clarity*

- Avoid obscurity of expression. (“Eschew obfuscation”)
- Avoid ambiguity.
- Be brief (“avoid unnecessary prolixity”).
- Be orderly.

Bilaga 3 *Första målsättningen och första tidplanen*

MÅL

Jag ska undersöka bilder som ersätter språk. Jag vill hålla mig konkret och inte gå in på djupet alltför mycket. Jag kommer inte tolka målningar och andra konstverk. Däremot kommer jag läsa en del om semiotik. Detta är den undersökande delen av projektet.

Men jag vill också att projektet ska ha en skapande del.

Jag kommer plocka ut en kort, konkret, informativ text som idag uttrycks i just text och "översätta" denna med bilder.

TIDPLAN

v 5	Research	Läsa bla "Bildbetydelser" mfl semiotikböcker Insamling / fotografering av skyltar o dyl
v 6	Research	Organisera det insamlade materialet Välj konkreta bitar att jobba med; "vad kan förbättras?"
v 7	Gestaltning 1	Förskiss, idéstadie "Hur kan detta förbättras?" Visa upp och ta in kritik
v 8	Gestaltning 1	Förskiss, formstadie "Vilken är bäst?" "Hur visualisera?"
v 9	Gestaltning 1	Förskiss forts Välj ut de förskisser som går vidare till slutskiss
v 10	Gestaltning 2	Slutskiss Ge förskisserna dess slutgiltiga form
v 11	Gestaltning 2	Slutskiss Format? Ordning? Material? Etc
v 12	Gestaltning 3	Presentation; skriv ut etc Gör de fysiska saker som ska vara med vid presentation
v 13	Rapport	Formge / skriv ut rapporten som skrivits under hela arbetets gång

Bilaga 4 *Andra tidplanen*

v 10	Gestaltning 1	Förskiss för hand
v 11	Gestaltning 2	Slutskiss i Illustrator
v 12	Test / Rapport	Testa symbolerna i Smedshagsskolan Skriv färdigt rapporten

Bilaga 5 *Plus-minus-lista och kravlista*

PICTOGRAM: + - 0	+ förstår direkt + icke språkbundet	- många tecken - begränsat
BOKSTÄVER: + 1	+ obegränsat + få tecken + lätt att lära sig tecknen	- måste lära sig - språkbundet
KANJI: - 1	+ obegränsat + icke språkbundet	- måste lära sig - många tecken - svårt att lära sig tecknen
XU BING: + 2	+ förstår direkt + icke språkbundet + relativt obegränsat	- många tecken
BLISS: + 3	+ obegränsat + få tecken + lätt att lära sig tecknen + icke språkbundet	- måste lära sig

Så få tecken som möjligt	MÖ
Så lätt att lära sig som möjligt	N
Kunna uttrycka sig så obegränsat som möjligt	Ö
Snyggt	GÖ
Icke språkbundet	N

<i>N</i>	<i>Nödändigt</i>
<i>MÖ</i>	<i>Mycket Önskvärt</i>
<i>Ö</i>	<i>Önskvärt</i>
<i>GÖ</i>	<i>Ganska Önskvärt</i>

Bilaga 6 *Svar på frågeställningen*

Hur används bilder istället för text idag?

- **I trafiken**

Svenska trafiksymboler ingår i ett system som regleras av FN:s konvention om vägmärken och signaler. Den nuvarande versionen gäller från 1968 med tillägg fram till 1995, för de länder som undertecknat konventionen vilket de flesta länder i Europa har gjort. Detta betyder att vägmärkena i huvudsak är likadana i europeiska länder vilket underlättar den internationella trafiken. Vissa skillnader förekommer dock de europeiska länderna emellan.

Konventionen används mer eller mindre utanför Europa, oftast mindre. Man har utanför Europa mycket mindre mängd gränsöverskridande trafik, och har för övrigt ofta viss praxis i olika världsdelar, så att det inte blir så stora skillnader över gränsen. Resenärer med flyg och hyrbilar får det dock svårare.

USA följer en egen standard och har vägmärken som bara i viss mån liknar FN:s konvention. Kanada har också en egen standard som liknar den i USA. Många länder utanför Europa som varit kolonier har likheter med Europa, men har ändå utvecklat en egen standard. Australien har en standard som liknar USA:s men följer dock konventionen bättre än USA (till exempel rätt hastighetsgränsmärken).

USA, Australien och många andra länder utanför Europa har varianten med fyrkantiga varningsskyltar som står på ett hörn, och symbolerna avviker ofta. Även Irland har sådana skyltar, som enda land i Europa.

(Wikipedia om trafikskyltar 2008)

- **Standardiserade symboler**

Internationella standardiseringsorganisationen (ISO) (engelska; International Organization for Standardisation, franska; Organisation internationale de normalisation), är ett internationellt standardiseringsorgan, representerat av nationella standardiseringsinstitutioner som arbetar med industriell och kommersiell standardisering. Kortformen av organisationens namn, ISO, är inte en akronym (initialförkortning). Då organisationen har olika språkvarianter av sitt namn (se ovan), skulle också en förkortning bli olika på olika språk, t.ex. ISO på svenska, IOS på engelska och OIN på franska. För att undvika detta, har organisationen beslutat att använda ISO som en internationell kortform av namnet. ISO är härlett ur det grekiska ἰσοϛ 'jämn'. ISO startade verksamheten den 23 februari 1947.

Medan ISO definierar sig själva som en icke-statlig organisation är deras förmåga att sätta standarder mycket kraftfullare än övriga icke-statliga organ och i praktiken verkar de som ett konsortium (bildad sammanslutning) med starka bindningar till ländernas regeringar. Medlemmarna är nationella standardiseringsorgan från varje land och även större bolag.

ISO samverkar nära Internationella elektrotekniska kommissionen (IEC) som ansvarar för standardisering av elektrisk utrustning.

ISO-standarder är numrerade enligt formatet "ISO nnnnn:åååå:titel" där "nnnnn" är standardiseringsnumret, "åååå" är publiceringsåret och "titel" är rubriken. Exempelvis är ISO 9899 en standard för programspråket C, ISO 3166 är Landsbeteckningar, ISO 4217 Valutabeteckningar och ISO 3864 Säkerhetsfärger och säkerhetssymboler.

(Wikipedia om ISO 2008)

Bilaga 6 *Svar på frågeställningen*

ISO är även inblandade i skötselsymboler som finns på textilier och tvättmaskiner. Tvättsymboler är piktogram som visar hur kläder ska tvättas, torkas, kemtvättas, blekas och strykas. I Europa används symboler som tagits fram av den internationella organisationen GINETEX, med huvudkontor i Frankrike. Dessa återfinns i den internationella standarden ISO 3758, som även gäller som europeisk standard och som svensk standard. I vissa länder används fortfarande andra symboler.

(Wikipedia om tvättsymboler 2008)

GINETEX är en internationell organisation som utvecklar och uppdaterar skötsel-symbolsystemet och det är de som är ansvariga för avancemanget och uppföljningen av systemet i världen. Skötselsymbolerna är registered trademark och tillhör GINETEX. GINETEX samarbetar med ISO och välkomnar den parallella utvecklingen av ISO standard för skötselmärkning baserad på systemet.

(GINETEX hemsida 2008)

I Sverige är det SIS, Swedish Standards Institute som är medlem i ISO. SIS är också medlem i det europeiska samarbetet CEN. SIS och dess medlemmar utarbetar standarder inom de flesta områden, till exempel bygg och anläggning, hälso- och sjukvård, konsumentprodukter, lednings-/managementsystem, material- och mekateknik, miljö och säkerhet. De mest kända standarderna är ISO 9000 för kvalitetsledning och ISO 14000 för miljöledning.

Huvudman för standardiseringen i Sverige är SSR, Sveriges Standardiseringsråd.

SIS bildades 1922 som Svenska Industrins Standardiseringskommission.

(Wikipedia om SIS 2008)

European Committee for Standardization, CEN, är den europeiska standardiseringskommittén. Den ger ut europeiska standarder med beteckningen EN, ett nummer och ett årtal, till exempel EN 14: 1994 som är standard för sängfilar, utgivna 1994. De europeiska standarder som gäller i Sverige får beteckningen SS-EN, till exempel SS-EN 14.

CEN finansieras huvudsakligen av medlemmarna och av Europeiska kommissionen.

CEN-standarder kallas ofta för EU-standarder. CEN är dock inget EU-organ, utan en självständig organisation, som SIS. CEN kan på uppdrag av Europeiska kommissionen eller EFTA-sekretariatet utarbeta standarder som innehåller de detaljerade specifikationerna för ett mer allmänt hållet direktiv. Produkter som uppfyller en sådan standards krav får förses med CE-märkning.

(Wikipedia om CEN 2008)

• **I informationssammanhang**

Vägisare, toalettskyltar, glass förbjuden etc. Dessa bilder kan tillhöra en standard, men behöver inte göra det. Ibland hänvisar lagar till standarder.

(Bjuvgård 2008)

Bilaga 6 *Svar på frågeställningen*

- **I menyer på internet och i tv-spel**

Dessa bilder är oftast skapade av företaget som skapat produkten som symbolen förekommer i.

(Bjuvgård 2008)

- **På förpackningar, mobiltelefoner, fjärrkontroller och andra produkter (ofta knappar)**

Dessa bilder är oftast skapade av företaget som skapat produkten som bilden förekommer i. DVD-symbolen och USB-symbolen t.ex. är skapade av företag och dessa företag har även patent på just de bilderna. Det finns ett intresse från SIS att standardisera den här typen av bilder, men det är svårt då det rör sig om stora summor pengar.

(Bjuvgård 2008)

- **På elektroniska produkter**

Dessa bilder är till för elektriker och man måste lära sig systemet. Systemet bygger på standardisering utifrån International Electrotechnical Commission (IEC) som är en kommission vars främsta syfte är att arbeta fram och fastställa internationella standarder inom elektroteknik och elektronik.

(Wikipedia om IEC 2008)

SEK Svensk Elstandard svarar för standardiseringen på elområdet i Sverige och samordnar svensk medverkan i internationell och europeisk standardisering de som medlem i IEC och CENELEC.

(Wikipedia om SEK 2008)

CENELEC står för: (Franska) Comité Européen de Normalisation Électrotechnique. Rakt översatt till svenska betyder detta: Den europeiska kommittén för elektroteknisk standardisering.

(Wikipedia om CENELEC 2008)

- **Vid kommunikation med människor med handikapp**

Pictogram eller BLISS tex.

(Specialpedagogiska institutets hemsida 2008)

När fungerar dessa "textbilder" bra resp mindre bra?

- **De som folk känner igen fungerar bra (konvention).**
- **Av de som folk inte känner igen fungerar ikoniska bilder bäst.**
- **De som fungerar som illustrationer till en förklarande text fungerar ofta inte alls.**

(enkätundersökningar; bil. 10 – 14)

Bilaga 6 *Svar på frågeställningen*

Hur kan man förbättra de som inte är så bra?

- **Vara tydligare i vad man vill säga med bilden**

Det finns flera sätt att vara tydligare, vi har valt att fokusera på Grices kommunikationsmaximer med särskilt fokus på kvantitet och sätt (bil.2).

Kan man använda bilder istället för text i fler sammanhang?

- **Man kan använda bilder istället för text i alla sammanhang**

Bliss bevisar detta. Huruvida det är fördelaktigt eller ej är en annan fråga.

Vad vinner man på att använda bilder istället för text?

- **Direkthet, och fler som förstår**

Detta förutsatt att bildernas budskap är lättbegripligt.

Vad förlorar man?

- **Tydlighet**

Detta förutsatt bildernas budskap inte är lättbegripligt.

Finns det språkliga "regler" för hur den här typen av bilder används?

Grön

Betydelse: Nödutrymning, nödutgång, första hjälpen

Information: Dörrar, utgångar, vägar, utrustning, lokaler

Gul

Betydelse: Varning

Information: Se upp, vidtag åtgärd, kontrollera

Röd

Betydelse: Förbud, larm vid fara, brandbekämpningsutrustning

Information: Farligt beteende, stopp, stäng, nödstoppdon, utrym, utmärkning, placering

Blå

Betydelse: Påbud

Information: Krav på åtgärd eller beteende, använd personlig skyddsutrustning

(PREs hemsida 2008)

Vissa lagar hänvisar till vissa standarder.

(Bjurgård 2008)

Bilaga 6 *Svar på frågeställningen*

Kan man sätta upp språkliga regler och förvänta sig att folk kommer lära sig dem?

Eftersom att det finns färgregler och eftersom att i princip alla bilder på skyltar är silhuetter så har ju någon gång någon satt upp dessa ”regler” och folk har faktiskt lärt sig dem.

Att sätta upp nya regler för den här typen av skyltar, som bryter mot de gällande, är säkert möjligt om man får med sig FN och alla andra standardiseringsorganisationer, men det känns kanske inte helt meningsfullt.

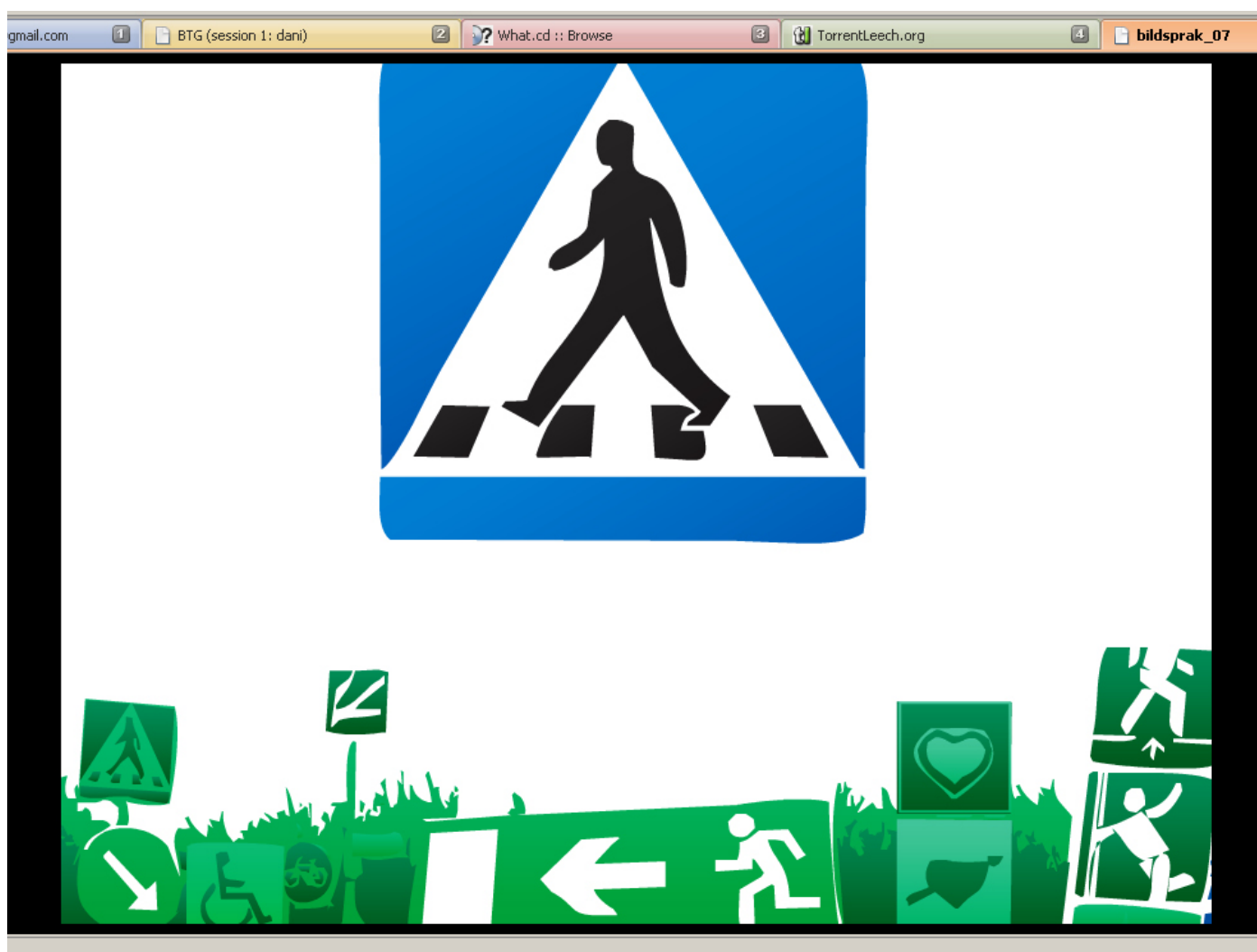
Pictogram bryter mot färgregeln. Pictogram är utvecklat för alternativ kommunikation och varje pictobild är likställd med ett ord. Pictobilderna ska så neutralt som möjligt förmedla vilket ordet är och därför innehåller de mycket få detaljer och inga färger. När man ”skriver” med pictobilder ska man uppfatta det som text och inte som bilder. Svart och vitt ger en bra kontrast. Att bilden är vit mot en svart bakgrund ger också bilden en ram som gör ”texten” tydligare när flera pictobilder står efter varandra.

(Holmberg 2008)

Bliss går emot såväl ”silhuettregeln” som färgregeln. Bliss regler är mer invecklade och ekonomiska ($1+1=3$ i många fall) än såväl skyltsystemet som pictogram. Bliss har en inlärningsfas (om än kort) som gör att man inte förstår Bliss första gången man ser språket, till skillnad från många av Pictograms bilder och många skyltar.

(Bliss hemsidor 2008)

Bilaga 7 *ur utkast till hemsidan som gjordes under andra stadiet*

Bilaga 8 *ur utkast till Ellika Henriksons c-uppsats (ännu utan titel)*

Val av otillräckliga skyltar

Termen ”otillräcklig” angående symbolerna är vanskelig, men används för att poängtera att dessa bilder inte kan förmedla sitt budskap själva, utan kräver en tillhörande text. Skyltarna jag valt att utgå ifrån och analysera uppfyller följande kriterier:

- **De är försedda med en kompletterande och förtydligande text**

Detta innebär att i skyltens närhet finns i dagens läge en text vars funktion är att klargöra skyltens budskap. Texten skall vara förtydligande och kompletterande, d.v.s. att skylten är beroende av texten för att fungera som offentlig information. Det finns fall där både bild och text står tillsammans, men där bilden inte är otillräcklig i sig utan endast är försedd med en text för att så att säga göra budskapet dubbelt så tydligt. Dessa bilder är inte med i min analys och undersökning.

- **De bygger inte helt på konvention**

Skyltarna och dess bilder skall vara enkla att förstå utan mycket förkunskaper om samhället. I så liten mån som möjligt ska de bygga på konvention och inlärda symboler. Jag har valt att bortse från skyltar vars budskap är till för att läras in, såsom vägs skyltar, samt starkt konventionaliserade skyltar som t.ex. damtoalett.

Skapande av bilder

Mitt främsta mål är att slutgiltigt komma fram till symboler som uppfyller följande kriterier

- **De kan förmedla budskapet utan textkomplettering**
- **De uppfyller Grices kommunikationsmaximer (särskilt fokus på kvantitet och sätt).**
- **De kan tolkas utan en längre och nödvändig inlärningsprocess.**

De nya symbolerna får i viss mån baseras på globala konventioner, men inte skapa nya.

Bilaga 8 *ur utkast till Ellika Henriksons c-uppsats*

Konventionsproblemet

Att påstå att jag valt skyltar där den tänkta tolkningen inte alls bygger på konvention vore ohållbart. Däremot har jag försökt sträva mot att finna skyltar där tolkningen är möjlig utan att en aktiv inlärningsprocess föregått. Man bör helt enkelt kunna förstå budskapet baserat på allmän omvärldskunskap (vilket i sig bygger på konvention – men det är en diskussion för en annan uppsats). Detta begränsar mig till skyltar där bilden står i en ikonisk eller indexikal relation till referenten. Vägs skyltar av typen i bilaga 1 (i Henrikson, E.s uppsats, Henriks anm.) faller bort, eftersom de helt och hållet bygger på skapade konventioner när det gäller färg, form och symboler. De och deras budskap är dessutom gjorda för att tillägnas genom studier vid körkortsutbildningen.

Jag har även uteslutit vissa skyltar som i princip skulle kunnat passa in i min undersökning. Detta för att de är för väl etablerade i samhället. Jag tänker då på t.ex. "WC"-skyltarna med dam- och herrikonerna samt "nödutgång". Det är bilder som enligt mina analyser inte uppfyller Grices maximer och därmed kan förtydligas. Skylten för damtoalett bryter t.ex. mot kvanitetsmaximen då den ger för lite information; man ser en (starkt konventionaliserad) bild av en kvinna, men ingen toalett eller övriga ledtrådar om vad som kan tänkas vara poängen med skylten. Är rummet bakom den dörr varpå skylten sitter ett rum endast för kvinnor? Endast för kvinnor i kjol? Resonemanget kan gå vidare, och bilderna skulle kunna utvecklas. Men eftersom jag avser göra en undersökning av X stycken svenskers förmåga att tolka dessa "otillräckliga" skyltar finner jag mig tvungen att bortse från de alltför starkt etablerade och konventionaliserade, eftersom ingen skulle ange att den inte kände till/kunde tyda dess budskap. (...) Det är en vansklig balansgång och ett av mina största problem är hur jag skall "komma runt" försökspersonernas etablerade kunskap och nå deras spontana, intuitiva förmåga att tolka bilder. Att arbeta med bilder de aldrig förut sett vore det effektivaste, men då försvinner poängen med att analysera och effektivisera redan existerande bilder. I min enkät finns denna fråga vid varje bild; "har du sett den förut?". Detta är tänkt att ge mig en möjlighet att ha deras eventuella förkunskaper i åtanke vid sammanställningen av resultatet.

I valet av bilder att ha med i min undersökning har jag sökt följa mina uppsatta kriterier. När det gäller att avgöra om bilden är för etablerad för att vara med i undersökningen har jag främst litat på min egen och min närmaste omgivnings intuition.

Naturligtvis vore det både möjligt och intressant att även inkludera starkt konventionaliserade bilder i undersökningen och diskutera utifrån det, men det bidrar till en extra dimension som jag väljer att bortse från nu. Denna uppsats får ses som en liten översikt över huruvida det är möjligt att ta sig an offentliga skyltar på detta vis, och kanske lägga en grund för mer omfattande och avancerade studier inom ämnet.

Bilaga 9 *om de valda skyltarna (ur intervjuer jag gjorde av ren nyfikenhet)*

Alkoholförbud

Södermalm, Stockholm

Det finns två skyltar som skiljer sig endast i text; ”Förbudet gäller hela dygnet” resp. ”Förbudet gäller 22.00 – 07.00”. Skyltarna togs fram i maj 2006. Tidigare var det alkoholförbud på alla offentliga platser, men när det förbudet hävdades uppkom problem på vissa ställen och då tilltog man lokala förbud. Skylten är kopplad till stockholms lokala ordningsföreskrifter, och dess främsta funktion är att polisen ska kunna peka på den. Stadsledningskontoret har gett stadsdelen uppdraget att sätta upp skylten. Anna-Karin Wabäck på Markkontoret har tagit fram själva skylten, dåvarande biträdande stadsdirektör Inger Bävner skrev under. Där det råder alkoholförbud måste en skylt sitta uppe. I Tantolunden är det inte alkoholförbud, men däremot i Fatbursparken. Där barn vistas, på lekparken och skolgårdar är det alltid alkoholförbud. På sådana platser kan, men måste inte, skylten sitta.

(Hogner 2008)

Skylden var ett speciellt politiskt uppdrag. Det hade blivit problem med alkoholförtäring, och något måste göras. Ett antal förslag togs fram. Formatet blev A4. Det var väldigt viktigt med symbolen, först fanns bara flaskan, sedan tillkom burken också. Det är en grön rand runt den för att den skulle sitta uppe i parker. Stadsmiljögruppen hade möjlighet att refusera symbolens utseende.

De första skyltarna sattes upp i Vita bergsparken, därefter på Medborgarplatsen. Det är bra om folk tolkar den som ”Nedskräpning förbjuden”, man ska ju inte skräpa ner. Skylten är så väldigt populär att den försvinner i samma takt som den sätts upp.

(Wabäck 2008)

Hög avsats Fallrisk

Mölndal, Göteborg

Symbolen finns i ISO 11684.

(Thollin 2008)

Får ej blockeras

centrala Göteborg

Symbolen är utformad 1992 av Ulf Mejer på skyltföretaget Systemtext. Intentionen kom från Sven Thollin vid samma företag. Systemtext anpassade sig till de gemensamma EU-regler som föreskrev att det måste finnas en symbol på alla skyltar. Det är dock bara ett fåtal symboler som är ”spikade” i dessa regler.

(Thollin 2008)

Bilaga 9 *om de valda skyltarna (ur intervjuer jag gjorde av ren nyfikenhet)*

Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet

Hornstulls tunnelbanestation, Stockholm

Skylden togs fram av arkitekt Göran Månson, som svarade för skyltningen på tunnelbanestationerna, utifrån önskemål från säkerhetsavdelningen. Skylden var en del av ett designprogram för Stockholm Lokaltrafik, SL, som gjordes 1985. Illustratör Torsten Bergentz gjorde en hel del piktogram men många plockades från en serie piktogram framtagna av American Institute Of Graphic Art, AIOA. Dessa piktogram var fria att använda till skillnad från ISO-certifierade symboler. Banverket använder ofta AIOA-symboler. Det fanns ingen lag på att använda certifierade piktogram och skyltar. Månson och Bergentz hade AIOA-symbolerna som utgångspunkt och justerade det hela så att det skulle se mer "svenskt" ut. Just "Förbjudet för obehörig att beträda spårområdet" är gjord av delar från andra skyltar inom samma designprogram.

(Månson 2008)

Hund måste vara kopplad

Södermalm, Stockholm

Symbolen kan ha funnits i en SIS-standard från 1970-talet som gällde fritidssymboler. Denna standard är inte längre giltig.

(Bjuvgård 2008)

Livsfarlig ledning över spåren Gå ej nära nedfallen tråd

Södermalm, Stockholm

Symbolen finns i ISO 60417

(Bjuvgård 2008)

Affischering förbjuden

Södermalm, Stockholm

Jag har jagat avsändaren till den här skylten en hel del. Stadsdelen, fastighetsägaren och butiken intill säger alla att de inte satt upp skylten.

"Jag skulle inte tro att den finns med i någon ISO- eller SIS-standard. Den är troligen av förekommen anledning framtagen."

(Bjuvgård 2008)

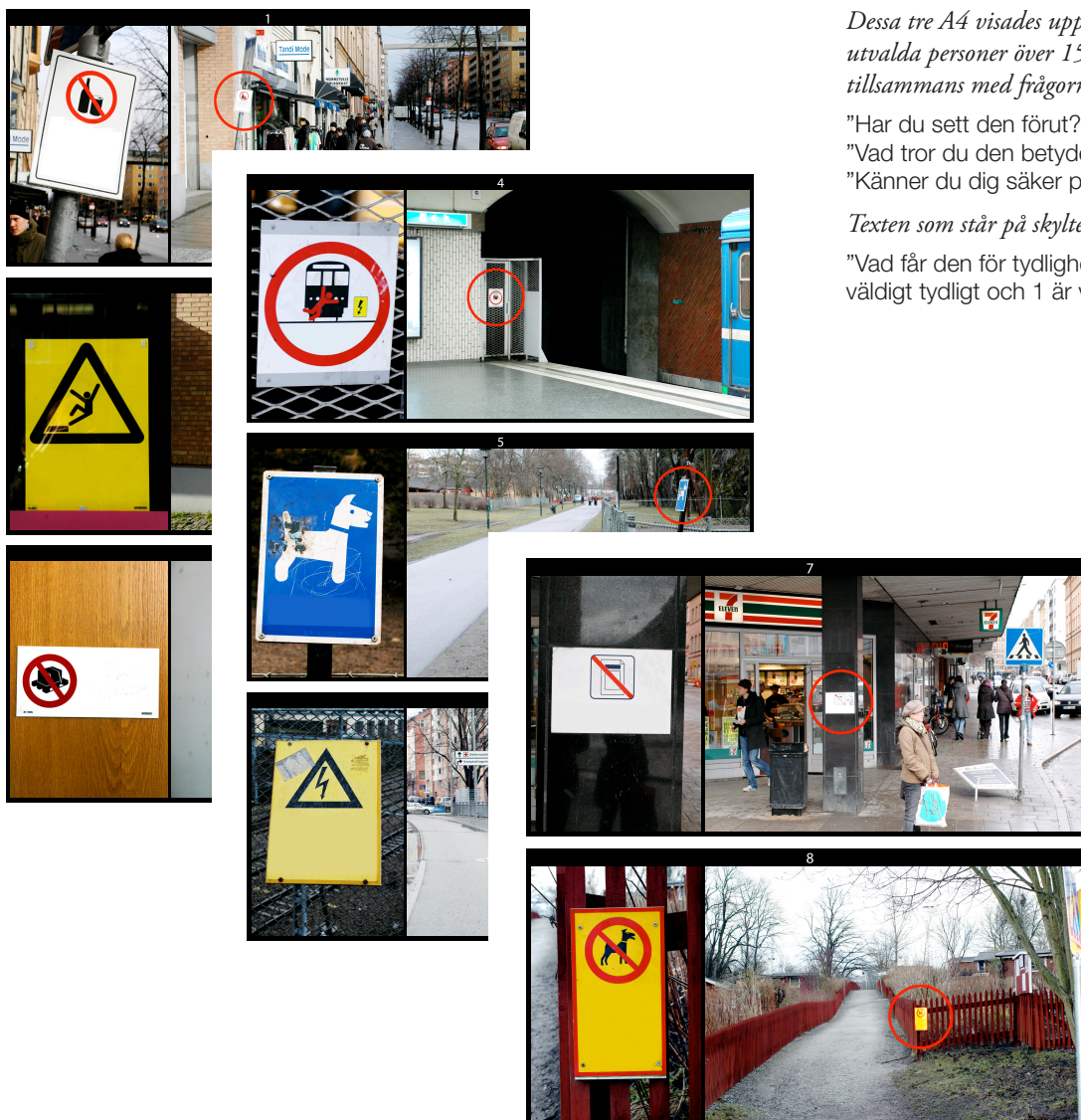
Rastning av hundar förbjuden Kopplingstväng

Södermalm, Stockholm

Symbolen kan ha funnits i en SIS-standard från 1970-talet som gällde fritidssymboler. Denna standard är inte längre giltig.

(Bjuvgård 2008)

Bilaga 10 *Ellika Henriksens undersökning*

Dessa tre A4 visades upp för 100 slumpvis utvalda personer över 15 år i Göteborg tillsammans med frågorna

"Har du sett den förut?"
"Vad tror du den betyder?"
"Känner du dig säker på det?"

Texten som står på skylten avslöjades.

"Vad får den för tydlighetsbetyg om 5 är väldigt tydligt och 1 är väldigt otydligt?"

Bilaga 10 *Ellika Henriksons undersökning – resultat (under framställning)*

BILD 1		R					HR					HF					F					TOTALT	
	K	M	S	U	total	K	M	S	U	total	K	M	S	U	total	K	M	S	U	total			
52																							
53	antal	8	5	11	2	13	4	1	5	0	5	0	4	3	4	0	4	3	4	3	7		
54	säker	4	2	5	1	6	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	2	1	1	2	3		
55	sett	3	5	7	1	8	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	2		
56																							
57																							
58																							
59																							
60	antal	8	11	17	2	19	3	1	3	1	4	0	4	6	6	4	4	6	6	4	10		
61	säker	3	4	6	1	7	2	1	3	0	3	0	1	4	2	3	0	1	4	2	3	5	
62	sett	1	2	3	0	3	1	1	2	0	2	0	1	1	2	0	1	1	2	0	2		
63																							
64																							
65																							
66	antal	1	8	9	0	9	1	2	2	1	3	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0		
67	säker	0	5	5	0	5	0	2	1	1	2	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0		
68	sett	0	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0		
69																							
70																							
71																							
72	antal	2	1	3	0	3	1	2	2	1	3	0	3	3	3	0	0	0	0	0	3		
73	säker	0	1	1	0	1	1	1	2	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0	0	2		
74	sett	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1		
75																							
76																							
77																							
78	antal	3	5	8	0	8	1	1	1	1	1	0	2	2	2	1	2	2	2	1	4		
79	säker	2	2	4	0	4	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0	2	1	2	1	3		
80	sett	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	2		
81																							
82																							
83																							
84																							
85																							
86																							
87																							
88																							
89																							
90	antal	12	2	12	2	14	3	3	3	6	6	1	1	1	1	4	3	3	4	2	7		
91	säker	4	0	2	1	4	1	1	1	2	2	1	1	1	1	3	0	2	1	2	3		
92	sett	2	1	2	1	3	1	1	1	2	2	0	0	0	0	1	1	1	2	0	2		
93																							
94																							
95																							
96	antal	4	9	11	2	13	2	2	3	1	4	0	3	7	12	4	4	7	12	4	16		
97	säker	1	4	4	1	5	1	1	2	0	2	0	1	2	3	0	1	2	3	0	3		
98	sett	1	2	3	0	3	0	1	1	0	1	0	4	2	6	0	4	2	6	0	6		
99																							
100																							
101																							
102	antal	1	3	4	0	4	2	2	2	2	2	1	1	1	1	6	4	4	2	2	6		
103	säker	1	1	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	2	1	2	3		
104	sett	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1		
105																							
106																							
107																							
108	antal	4	1	4	1	10	1	1	2	4	4	0	1	2	3	1	2	3	3	0	6		
109	säker	2	0	2	0	4	0	1	1	2	2	0	1	2	3	0	1	2	3	0	6		
110	sett	2	0	2	0	4	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
111																							
112																							
113																							
114	antal					8	1	2	3	6	6	0	4	2	5	1	4	2	5	1	12		
115	säker					6	0	2	2	4	4	0	2	0	2	1	2	0	2	1	5		
116	sett					4	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	3			
117																							
118																							
119																							
120																							

Bilaga 11 *Miniundersökning 1*

Dessa bilder skickades ut till 20 personer i Sverige och 20 personer som aldrig varit i Sverige, tillsammans med frågorna

"Vad tror du den betyder?"

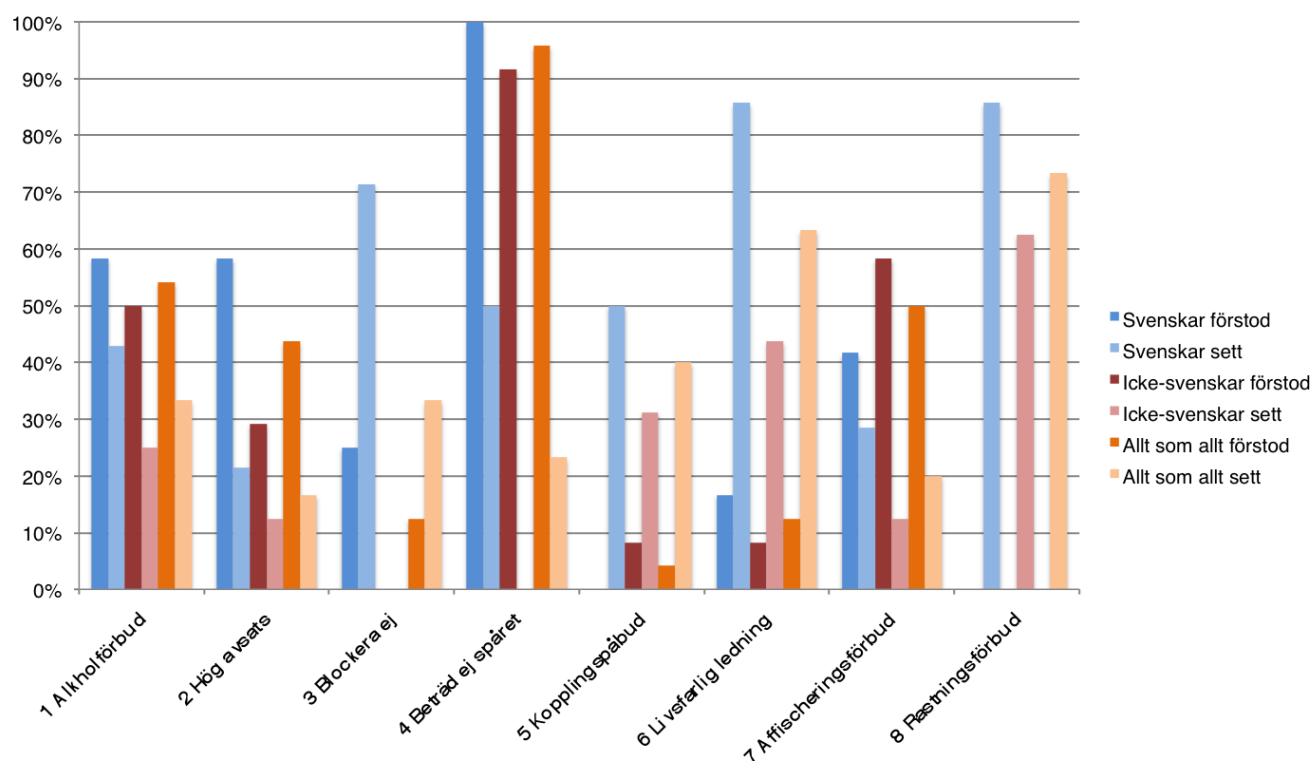
"Har du sett den förut?"

"Vad får den för tydlighetsbetyg om 5 är väldigt tydligt och 1 är väldigt otydligt?"

Notera att betygen är satta utifrån vad försökspersonerna tror att skylten betyder.

Bilaga 11 *Miniundersökning 1 – resultat*

Antal svarande; 11 svenskar och 11 icke-svenskar. Ungefär hälften av dem svarade inte på huruvida de sett skyltarna. Rättningen är godtycklig. Många svarade t.ex. att det är förbjudet att dricka, men sa inget om alkohol, detta gav jag fel för. Jag har gett rätt för svaret "Beträd ej spåret" på skylt nr 4, trots att det egentligen står "Förbjudet för obehörig att beträda spåret". Samtliga som svarade rätt på skylt nr 3 "Blockera ej" hade sett den tidigare. Anmärkningsvärt är också att ingen förstod skylt 8 "Rastningsförbud", ändå är snittbetyget högst.

	Svenskar	Icke-svenskar	Snitt
Alkoholförbud – gäller hela dygnet	3,1	3,7	3,4 / 5
Hög avsats, fallrisk	3,3	2,6	2,9 / 5
Får ej blockeras	2,4	1,0	1,6 / 5
Förbjudet för obehörig att beträda spårrområde	3,9	4,1	4,0 / 5
Hund måste vara kopplad	3,4	3,2	3,3 / 5
Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen tråd	4,0	4,5	4,3 / 5
Affischering förbjuden	2,3	2,4	2,4 / 5
Rastning av hundar förbjuden, kopplingstvång	3,9	4,6	4,3 / 5

Bilaga 12 *Undersökningar i Smedshagsskolan, Hässelby*

Jag visade sju ungdomar (12-14 år gamla) i en LSI-klass (Långsam läs-och-skrivlinlärning) och 15 barn i en förskoleklass (6-7 år gamla) en bild i taget och bad dem säga vad de trodde den betydde. Siffran anger ordningen jag visade dem.

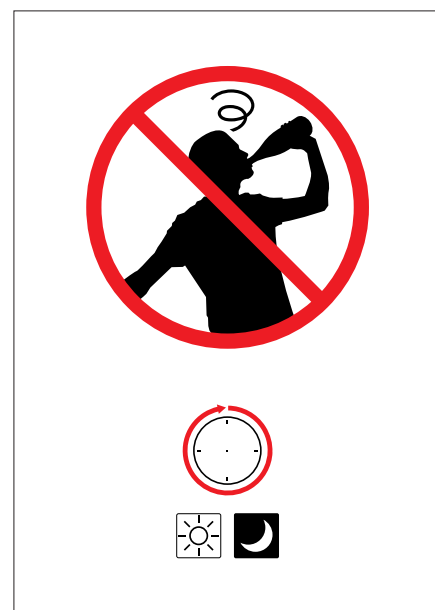

1

9

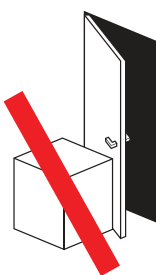
22:00 - 07:00

10

2

3

4

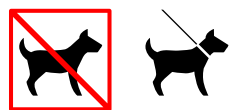
5

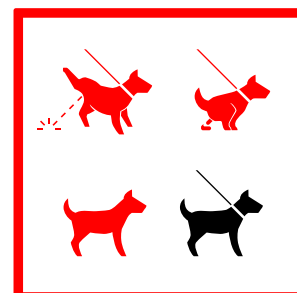
6

7

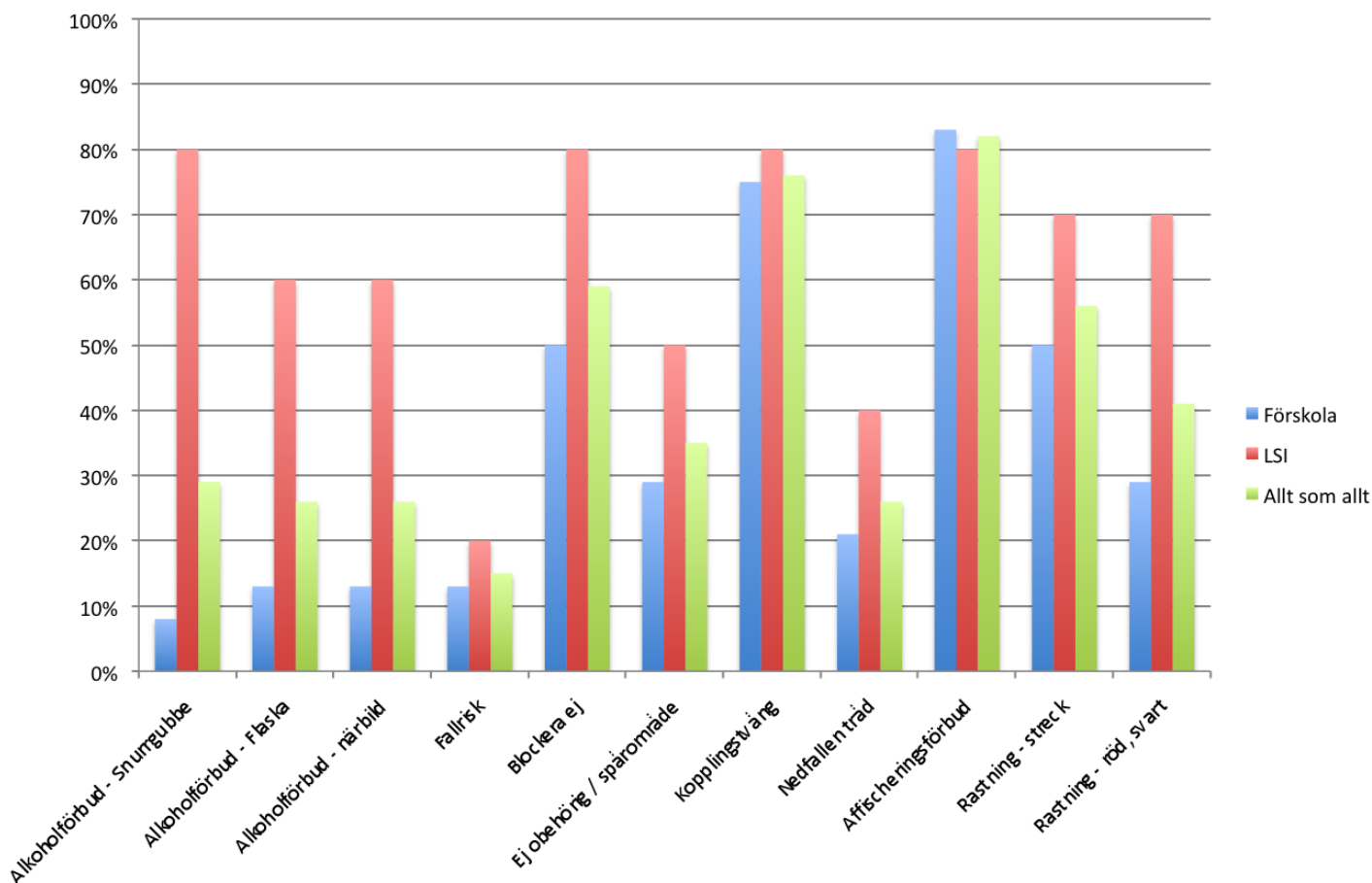
8

11

Bilaga 12 *Undersökningar i Smedshagsskolan, Hässelby – resultat*

Rättningen är godtycklig, särskilt som de flesta barn i Smedshagsskolan har föräldrar som pratar dålig eller ingen svenska. Exempelvis "man får inte lägga papper på väggen" tolkades därför som rätt svar för 'Affischeringsförbud'. Förskolebarnen hade inget begrepp om alkohol, i princip alla svarade att man inte får dricka läsk.

Svar i urval:

"Man får inte äta glass" (Alkoholförbud - snurrigubbe)

"Förbjudet att springa inomhus" (Fallrisk)

"Man får gå över vägen" (Fallrisk)

"Man får inte öppna skåp" (Blockera ej)

"Stopp mot att slå på dörren" (Blockera ej)

"Man får inte springa i tåg, för då kommer polisen"
(Förbjudet för obehörig att beträda spärområdet)

"Han klämmer sig i dörren men han klämmer sig inte"
(Förbjudet för obehörig att beträda spärområdet)

"Man får inte förfölja"

(Förbjudet för obehörig att beträda spärområdet)

"Hunden får inte hoppa och den får inte sitta på svansen
när den har koppel" (Rastningsförbud)

"Han skriker" (Nedfallen tråd)

"Man ska vänta tills tåget kommer" (Nedfallen tråd)

"Att strömmen har gått bort från husen" (Nedfallen tråd)

Bilaga 13 *Miniundersökning 2*

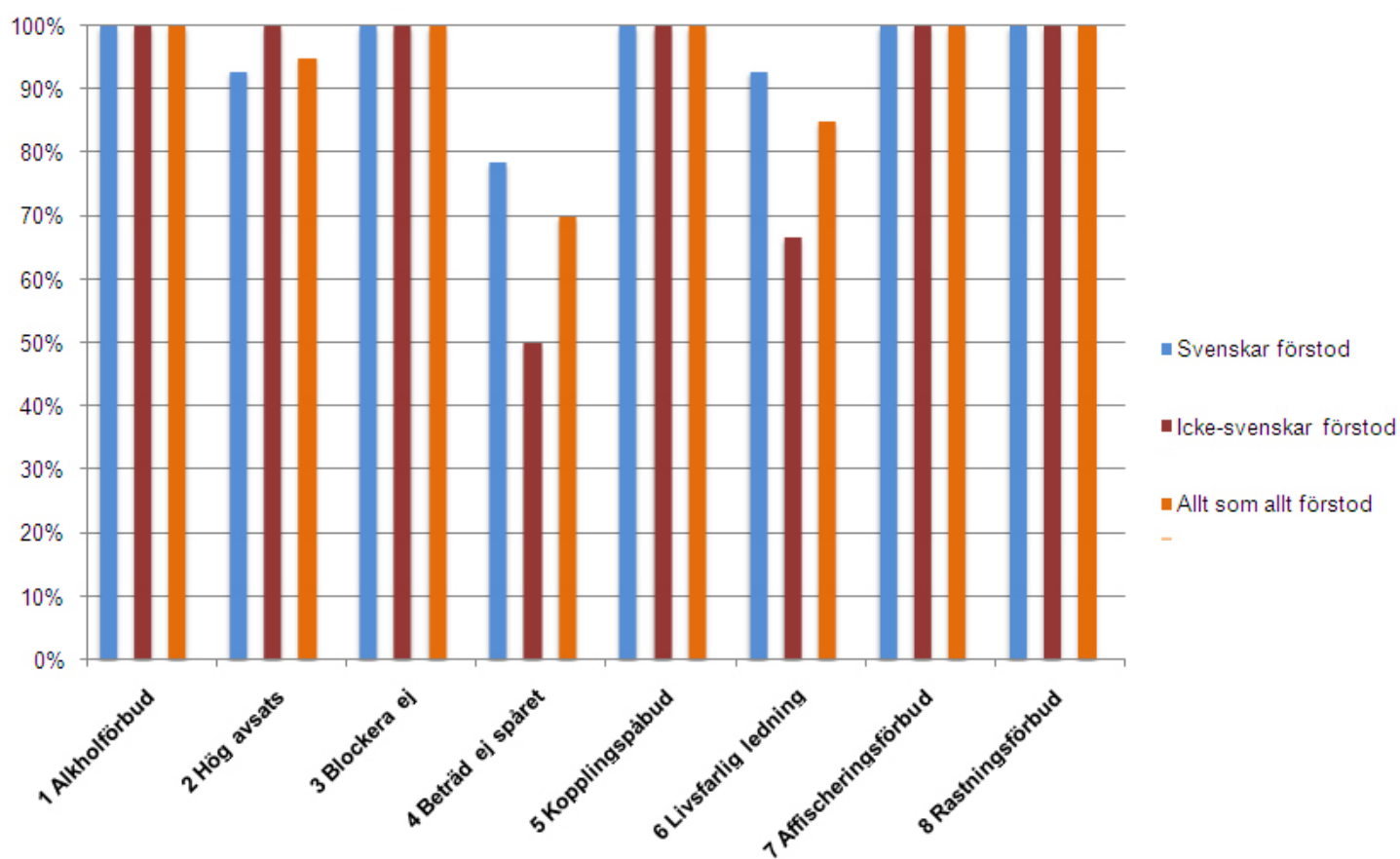
Dessa bilder skickades ut till samma personer som miniundersökning 1 skickades ut till, tillsammans med frågorna

"Vad tror du den betyder?"

"Vad får den för tydlighetsbetyg om 5 är väldigt tydligt och 1 är väldigt otydligt?"

Bilaga 13 *Miniundersökning 2 – resultat (under framställning)*

	Svenskar	Icke-svenskar	Snitt	Skillnad
Alkoholförbud – gäller hela dygnet	2,7	2	2,4	-1
Hög avsats, fallrisk	3	4	3,4	+ 0,5
Får ej blockeras	5	3,5	4,4	+3,2
Förbjudet för obehörig att beträda spårrområde	2,7	1,5	2,2	-1,8
Hund måste vara kopplad	5	5	5	+1,7
Livsfarlig ledning över spåren, gå ej nära nedfallen tråd	4,3	4,5	4,4	+0,1
Affischering förbjuden	4,7	5	4,8	+2,4
Rastning av hundar förbjuden, kopplingstvång	4	5	4,4	+0,1